

حکومت نور

شخصیت سیاسی حکومتی امام علی (ع) در نهج البلاغه

محمد علی کوثری

انتشارات لوزا

سرشناسنامه: کوثری، محمد علی، ۱۳۵۲
 عنوان قرارداد: نهج البلاغه، فارسی، برگزیده، شرح
 عنوان و نام پدیدآورنده: حکومت نور: شخصیت سیاسی حکومت امام علی(ع) در نهج البلاغه / محمد علی کوثری
 مشخصات نشر: شیراز: لوزا، ۱۳۸۸.
 مشخصات ظاهری: ۲۰۰ ص
 شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۸۵۱-۴۹-۶
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 موضوع: علی بن ابیطالب(ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق نظریه درباره سیاست و حکومت
 موضوع: علی بن ابیطالب(ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق نهج البلاغه - سیاست و حکومت
 شناسه افزوده: علی بن ابیطالب(ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق - نهج البلاغه - شرح
 رده بندی کنگره: ۱۳۸۸ ۹۷۸-۹۶۴-۸۸۵۱-۴۹-۶ BPTA/۰۹/۱
 رده بندی دیوبی: ۲۹۷/۹۵۱۵
 شماره کتابشناسی ملی: ۱۹۲۴۲۱۴

حکومت نور

تألیف: محمد علی کوثری

ناشر: انتشارات لوزا

نوبت چاپ: اول

تاریخ انتشار: بهار ۱۳۸۹

شمارگان: ۲۰۰۰ جلد

چاپ: سیمای کوثر

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۸۵۱-۴۹-۶ isbn: ۹۷۸-۹۶۴-۸۸۵۱-۴۹-۶

قیمت: ۲۵۰۰ تومن

تمامی حقوق طبع و نشر محفوظ است.

انتشارات لوزا: شیراز - خیابان زند - نبش خیابان خیام - طبقه سوم

• صندوق پستی: ۷۱۵۵۵/۱۴۸۷ • تلفن: ۲۳۵۲۷۶۱

• همراه: ۰۹۱۷۳۱۳۱۴۹۲

Loozabook.blogfa.com

Looza۲۵۱۶@yahoo.com

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

.....	مقدمه	۹
فصل اول: سیاست و انواع حکومت		
.....	بخش اول: سیاست و حکومت	۱۵
.....	انواع حکومتها	۱۶
.....	۱- نظام سلطنتی	۱۶
.....	۲- حکومت مشروطه سلطنتی	۱۸
.....	۳- حکومت اشرافی	۱۹
.....	۴- حکومت ثروتمندان	۱۹
.....	۵- حکومت مارکسیسم	۲۰
.....	۶- حکومت دموکراسی یا حکومت مردم بر مردم	۲۱
.....	بخش دوم: حکومت اسلامی	۲۴
.....	پیامبر و امور سیاسی	۲۴
.....	دلایل وجوب تشکیل حکومت اسلامی	۲۶
.....	شکل حکومت اسلامی	۲۲

سیستم حکومت اسلام بعد از پیامبر	۳۴
حکومت اسلامی در عصر حاضر	۳۶
ولایت فقیه	۳۸

فصل دوم- شخصیت سیاسی و حکومتی امیرمؤمنان در نهج البلاغه

بخش اول: دولت در اندیشه سیاسی امام علی (ع)	۴۲
جایگاه دولت در اندیشه سیاسی امام علی (ع)	۴۵
اهداف دولت اسلامی	۴۹
بخش دوم: عدالت در حکومت امام علی (ع)	۵۰
علی مصداق عدل قرآنی	۵۳
عدالت علی از نظر دانشمندان و بزرگان	۵۳
عدالت در مدیریت	۵۵
عدالت اقتصادی	۶۲
بخش سوم: آزادی در حکومت امام علی (ع)	۶۵
انقسام آزادی	۶۶
بخش چهارم: مردم در حکومت امام علی (ع)	۷۴
رابطه دولت و ملت	۷۴
حقوق متقابل دولت و ملت	۷۸
حقوق و وظایف متقابل حکومت و مردم	۸۱
وظایف مردم در مقابل دولت	۸۲
مسئولیت مردم	۸۳
بخش پنجم: مشورت از دید امام علی (ع)	۸۴
ارزش مشورت در نظر امام علی (ع)	۸۴
بخش ششم: برخورد امام با مخالفان و دشمنان	۹۰
ماهیت مخالفتها	۹۲
ناکثین	۹۳
قاسطین	۹۶
مارقین	۱۰۱

۱۰۴.....	بخش هفتم: زمامداران از نظر امام علی(ع)
۱۰۵.....	خصوصیات زمامداران

فصل سوم - الگوی عملی سیاست در کلام امام علی(ع)

۱۱۴.....	عهد نامه مالک اشتر
۱۱۶.....	قلمرو حکومت و ولایت
۱۲۱.....	اخلاق رهبری
۱۲۶.....	ویژگیهای عوام و خواص
۱۲۹.....	معیارهای اخلاقی گزینش مشاوران
۱۳۰.....	معیار برای انتخاب وزراء
۱۳۱.....	طبقات جامعه ونحوه برخورد حاکم با آنان
۱۴۴.....	ارتباط مستقیم دولتمردان با مردم
۱۵۱.....	آفات حکومت
۱۵۳.....	آخرین سفارش
۱۵۴.....	نتیجه گیری
۱۶۰.....	منابع و مأخذ

«الحمد لله الذی شرح صدورنا للإیمان و نور قلوبنا بنور الأتقان و هدانا الی صوب الحق والرشاد و والصلوه و السلام علی سیدنا محمد (ص) و علی اهل بیته الطیبین الطاهرین (ع).»

عصر ما با اعصار دیگر بسیار فرق دارد. عصری که در برابر پیشرفت‌های علمی و صنعتی اتمی جهان فضایل اخلاقی و سجایای انسانی روز به روز در حال سقوط و نابودی است و با گسترش فساد اخلاقی و انحراف جنسی و تهاجم فرهنگی «غرب» کلیه تمدنهای معنوی در معرض خطر جدی قرار گرفته است. در چنین اوضاعی بنظر می‌رسد که جوامع اسلامی نیاز شدیدی به واکسینه اسلامی دارند که باید با تهاجم فرهنگی اسلام و گسترش برنامه‌های مدون و نشان دادن الگوهای واقعی به جدال با این تهاجم برخیزیم.

با توجه به اینکه دین اسلام کاملترین مکتب آسمانی می‌باشد لذا معارف گرانقدر این مکتب شریف می‌تواند انسان را به سعادت دنیوی و اخروی نائل سازد که این معارف اغلب در قالب قرآن و سخنان بزرگان دین تجلی می‌یابد و لذا هر یک از سخنان این انسانهای بزرگ مانند چراغی فراروی انسانها قرار دارد و آنها را در کوره راه زندگی هدایت می‌کند.

از جمله این بزرگان امام علی (ع) است. توصیف کامل شخصیت این گوهر کمال که مردم قدرش را نشناخته‌اند و جلوه‌های مختلف او را ندیده و عظمت و ارتباط الهی او را نفهمیده‌اند، به هیچ وجه ممکن نیست.

راستی علی کیست؟ او کسی است که می‌گوید اگر پرده برداشته شود چیزی به یقین من افزوده نمی‌شود. او همراه رسالت است. علی اینها هم نیست بلکه بالاتر و بالاتر از آن است که زبان توان گفتن و قلم نیروی نوشتن آن را داشته باشد. پس از زبان خود او بشنوید که کیست:

«ما درخت نبوت هستیم، رسالت در خانه ما فرود آمده و از افراد این خانه به نبوت برگزیده شده است. فرشتگان به خانه ما رفت و آمد داشتند، علم و معرفت در نزد ماست و سرچشمه دانش‌ها و حکمت‌ها در نزد ما یافت می‌شود.»^۱

آری توجه به سخنان امام علی (ع) می‌تواند انسان را سعادتمند سازد. از جمله تجلیگاه‌های سخنان امام علی (ع) نهج‌البلاغه می‌باشد. این اثر گرانقدر بی‌تردید پس از قرآن کریم گرانقدترین و ارزشمندترین میراث فرهنگی اسلام است. این کتاب مجموعه‌ای است به ابعاد وجودی یک انسان کامل زیرا نازلات و صادرات وجودی است که والاترین وجود پس از پیامبر اکرم (ص) است.

نهج‌البلاغه شفای دردهای روحی بشر و راز هدایت اجتماعی و سیاسی است. این کتاب منشور انسان سازی و دریچه‌ای به نور و راهی به ملک تا ملکوت است. نهج‌البلاغه مکتوب مبارزه با بیدادگری و زراندوزی است. نهج ابلاغه پرکننده خلأهای عمیق فکری، اجتماعی و سیاسی و پاسخگوی تمامی مشکلات جوامع بشری در همه زمانها و مکانها خواهد بود.

هم اکنون ما بیش از هر زمان دیگری به شناخت سیره عملی چنین بزرگ مردی نیاز داریم. امروز حکام ما باید بیش از هر زمان به شیوه امام علی (ع) در امور مختلف توجه کنند و از جمله اینها سیاست و حکومت است. الگو قراردادن حکومت نمونه

امیرالمؤمنین برای حکام ما امری اجتناب ناپذیر است. مگر می‌شود شیعه علی(ع) بود اما به روش علی(ع) عمل نکرد. آیا برای جلوگیری از ظلم و فساد، حاکمی عادلتر از علی(ع) می‌شناسید؟ آیا برپایی عدالت اجتماعی جز از طریق که علی(ع) رفته است می‌توان رفت؟ آیا...؟ اینها و صدها دلیل دیگر باعث شد تا اینجانب به عنوان پایان نامه خودم بررسی بخشی از وجود مولا را در نهج‌البلاغه شریف آن حضرت مورد تحقیق قرار دهم. این بخش همان شخصیت سیاسی و حکومتی امام علی(ع) می‌باشد.

رویکرد به اندیشه سیاسی و شخصیت حکومتی امام علی(ع) از همان دوران حکومت حضرت آغاز شده است و دوست و دشمن به آن توجه نموده اند تا جایی که معاویه نیز در همان دوران از برخی اصحاب امام(ع) می‌خواست تا برای او از سیره علی(ع) سخن بگویند و آنچه را دیده بودند بازگو نمایند. رویکرد همه جانبه به اندیشه امیرمؤمنان هنوز صورت نگرفته است و امید است این کار به طور فراگیر انجام شود.

روش تحقیق در این رساله کتابخانه‌ای می‌باشد که براساس کتب قدیم و جدید و عربی و فارسی صورت گرفته است. در راه تحقیق به موانع و مشکلات فراوانی نیز برخورد نمودم که از جمله کمبود منابع بود. متأسفانه، علیرغم اینکه ما کشوری شیعی محسوب می‌شویم و حکومت ما نیز اسلامی است، اما کمتر کتابی را می‌بینیم که به به طور اجمالی به سیاست و حکومت امام علی(ع) پرداخته باشد. در این تحقیق من با بیش از هفت مرکز کامپیوتری تحقیقات علوم اسلامی ارتباط برقرار نمودم. اما متأسفانه چیز مقبولی دستگیر من نگردید.

دیگر از مشکلات تحقیق دوری اینجانب از مراکز و کتابخانه‌های مهم که اغلب در تهران و قم و مشهد قرار دارند، بوده است که خود رنج طاقت فرسایی را بر من تحمیل نمود. برای تهیه منابع اغلب کتابفروشی‌ها و انشادات‌های شیراز، قم و تهران را

سرزدم. به هر حال این رساله علیرغم مشکلات شخصی و خانوادگی و مالی، ثمره تحقیق در کتابخانه‌های مختلف می‌باشد.

رساله در سه فصل تنظیم شده که فصل اول به نوبه خود به دو بخش تقسیم گردیده است. در بخش اول سیاست و حکومت و اقسام آن به طور مختصر توضیح داده شده است. در بخش دوم سیاست خاص‌تر شده و از دیدگاه دین جهانی اسلام حکومت و سیاست تحلیل شده است. در این بخش به لزوم حکومت بعد از پیامبر و بعد از امام نیز پرداخته شده است.

در فصل دوم مبحث اصلی آغاز شده و در طی بخش‌های هفتگانه به نکات اصلی حکومت نمونه امام علی(ع) پرداخته شده است. در بخش اول به دولت و ارزش آن در نزد امام علی(ع) پرداخته شده است و در بخش دوم به موضوع عدالت اجتماعی و اقتصادی حضرت توجه گردیده است. عدالتی که در آن دوست و دشمن و خویش و غریبه یکی است. در بخش سوم آزادی در حکومت حقه علی(ع) مورد بررسی قرار گرفته است. آزادی از حیث‌های مختلف و از جنبه‌های گوناگون بررسی شد.

در بخش چهارم به جایگاه مردم در حکومت بی‌ظیر علی(ع) پرداخته شده است. اینکه رابطه دولت با مردم چگونه باشد-حقوق متقابل حکومت‌ها و مردم و نتایج عدم توجه به این امر-.

در بخش پنجم مشورت در حکومت امام علی(ع) مورد ارزیابی قرار گرفته است.

ارزش مشاوره اینکه مشاور خوب کیست.

در بخش ششم برخورد و رفتار امام با مخالفان خود توجه شده است.

در نهایت در بخش هفتم زمامدار واقعی از نظر امام علی(ع) مورد توجه قرار گرفته است که یک زمامدار خوب دارای چه شرایطی است و نحوه برخورد زمامدار با کارگزاران باید چگونه باشد؟

در فصل سوم برای اینکه برای هر یک از بخش‌های هفتگانه الگوی عملی ارائه شود، سیاست عملی امام که در قالب منشور حکومتی یا قانون نامه علی(ع) به سردار صدیق و رشید خود مالک اشتر نخعی نوشته شده که به عینه همه مسائل مورد

ابتلای حکومت اسلامی به دقت تبیین شده است. هر زمامداری که بخواهد واقعاً خط سیر حکومتی امام علی (ع) را دنبال کند کافی است که این منشور حکومتی را فراروی خود قرار دهد آن وقت خواهیم دید که چگونه غم‌ها و شادی‌ها و بیغوله‌ها به آبادی و مفساد و مظالم به امور پسندیده تبدیل خواهد شد و چگونه هرکس در هر جای مملکت به حقوق حقه خود خواهد رسید و چگونه اسلام عزیز و تشیع گسترش خواهد یافت و ... اینها همه می‌تواند ثمره الگو گرفتن از حکومت امیرمؤمنان (ع) باشد. این تحقیق نشان می‌دهد که ما تا چه حد از معرفت نسبت به مولای متقیان دور افتاده ایم. این تحقیق به ما ثابت می‌کند که مشکلات امروز جهان اسلام و تشیع از قوانین و مقررات اسلامی نیست بلکه از اجرای ناصحیح یا عدم اجرای آنها می‌باشد. این تحقیق به ما ثابت می‌کند که علی شدن ممکن نیست اما می‌توان علی گونه به رتق و فتق امور پرداخت. این تحقیق به ما می‌گوید که دولت کریمه اهل بیت به چه معنا است.

هر یک از مباحث مورد توجه در این رساله می‌توان به عنوان افقی فراروی پژوهشگران و کسانی که دل آنها برای گسترش فرهنگ سیاسی اسلام و تشیع می‌تپد قرار گیرد. هر یک از مباحث منقول در نهج‌البلاغه شریق همچون دریایی بی‌کران پر از مفاهیم و معارف گسترده می‌باشد، بطوری که با دقت در جملات تابناک امام علی (ع) به این نتیجه می‌رسیم که هر یک از این سخنان دریچه‌ای به دنیای بی‌انتهای تلقی می‌گردد. امید است که این رساله مورد توجه و عنایت امام عصر روحی فداء و همه خوانندگان عزیز قرار گیرد.

والسلام علی من اتبع الهدی

محمدعلی کوثری